

BEVEZETÉS

Az *Imágó Budapest* jelenlegi – és előkészületben lévő – következő száma a pszichoanalízis és a társadalomkritika viszonyával foglalkozik. A téma nem ismeretlen az *Imágó Budapest* – és elődje, a *Thalassa* – olvasóinak. A *Thalassa* már legelső, 1990-es számában is foglalkozott – Ferenczi társadalomlélektani és társadalompolitikai elgondolásainak bemutatása és elemzése révén – ezzel a kérdéssel, és a téma későbbi számainkban is, más és más kontextusokban, újra és újra felbukkant. 2006-ban jelent meg, a *Thalassa* „Pszichoanalízis és társadalomkritika” című száma, amelyben a „freudomarxizmus”, a pszichoanalitikusan orientált társadalomfilozófia és szociálpszichológia néhány reprezentatív művét, többek között Wilhelm Reich, Theodor Adorno és Erich Fromm írásait közöltük. 2015-ben (3. sz.) jelent meg – Kovai Melinda szerkesztésében – az immár csak elektronikusan megjelenő *Imágó Budapest* „Egyéni szociális probléma” című száma, amelynek cikkei főként a pszichoterápia társadalmi felelősségével és a pszichológiai diszkurzusok társadalomkritikai lehetőségeivel foglalkoztak.

Jelen számunk súlypontja – a *Thalassa* 2006/2-3. számához hasonlóan – a frankfurti iskola társadalomfilozófiai és szociálpszichológiai munkássága, illetve annak mai különféle értelmezései. Michael Wolf német pszichoanalitikus és szociológus „Klinikai szociológia és pszichoanalitikai szervezetelemzés” című tanulmányában a pszichoanalízis alkalmazásának a frankfurti kritikai elmélet hagyományaihoz visszanyúló, de azt több tekintetben meghaladó egyik lehetőségét, a *klinikai szociológiát* mint társadalmi szervezetek „megzavart életpraxisának” helyreállítására irányuló tevékenységet mutatja be.¹ Joel Whitebook amerikai pszichoanalitikus és filozófus, akinek a *Thalassában* korábban két tanulmánya is megjelent, (Whitebook 1995, 2005) „Kritikai elmélet és pszichoanalízis: Marx és Freud összekapcsolása” című tanulmányában Adorno és Horkheimer alapművét,

¹ Lásd erről még Michael Wolf másik, nemrégiben, ugyancsak Weiss János fordításában megjelent cikkét (Wolf 2015).

A *felvilágosodás dialektikájá*-t állítja középpontba. E mű szerzői elutasítják az autonóm, nem elidegenedett én fogalmát, mint a „megbékületlen világgal való hamis megbékülést”. Whitebook Hans Loewald munkáinak megvilágításában azt vizsgálja, hogy Adorno és Horkheimer én-felfogása hogyan kapcsolódik Freud énről szóló elméleteihez, és hogy A *felvilágosodás dialektikájá*-nak negatív emberképe milyen változásokon ment át Herbert Marcuse, majd Jürgen Habermas munkásságában. Weiss János, mindkét tanulmány fordítója Whitebook cikkéhez írt rövid kiegészítésében arra hívja fel a figyelmet, hogy Erich Fromm *Menekülés a szabdság elől* című művének keletkezésében fontos szerepet játszott Horkheimer egy korábbi tanulmánya, ugyanakkor A *felvilágosodás dialektikájá*-nak paradigmája elsődlegesen Fromm koncepciójának elutasításán keresztül jött létre. Takács Bálint „Történeti és elméleti adalékok az ideológia lélektani kutatásához” című dolgozata az ideológia kutatásának mai szociálpszichológiai irányait tekinti át, összefüggésbe hozva őket Erich Fromm 1932-es analitikus szociálpszichológiájával, valamint Wilhelm Reich, Horkheimer és Adorno munkásságával.

Željka Matijašević, a zágrábi egyetem professzora „The New Authoritarianism in Its Homophobic Form: Croatia 2013” című angol nyelvű tanulmányában a Fromm, Adorno és Horkheimer által kidolgozott klasszikus autoritarianizmus-fogalmat veti össze az „új tekintélyelvűséggel”, rámutatva arra, hogy míg az előbbi az apához való ödipális kapcsolaton, az utóbbi a nárcisztikus személyiségstruktúrán alapszik. Az „új tekintélyelvűséget” jól példázza a 2013-as horvátországi népszavazás, amely nagy többséggel utasította el az azonos neműek házasságának törvényesítését. Fromm és a frankfurti iskola kapcsolatával, Fromm életművének újrafelfedezésével és újraértékelésével foglalkozik saját cikkem, két, újabban megjelent monográfia, Lawrence J. Friedman és Kieran Durkin könyvének ismertetése alapján.

Sabina Spielrein, a legendás orosz pszichoanalitikus több alkalommal szerepelt már a *Thalassa* hasábjain (Spielrein 2006, 2008, Molnár 2008), saját írásaival és róla szóló dolgozatokkal. Jelen számunkban egy levelét közöljük, amelyet 1927-ben írt a Don menti Rosztovból Berlinbe, német kollégájának, Max Eitingonnak. A címzett jeruzsálemi hagyatékából előkerült levél érdekessége, hogy Spielrein beszámol benne a pszichoanalízis akkori Szovjetunió-beli recepciójáról, a „freudomarxista vitákról” és személyes életének alakulásáról is. A levelet Sabine Richebächer bevezető tanulmányával közöljük. A bevezető tanulmányt és a levelet Friedrich Melinda fordította. Spielrein életéről és munkásságáról további képet kaphat az olvasó John Launer *Sex Versus Survival* című könyvéből, amelyet jelen számunkban Molnár Emese ismertet.

Erős Ferenc

HIVATKOZÁSOK

- ADORNO, TH. W. 2006. A freudi elmélet és a fasiszta propaganda mintázata. *Thalassa* 17(2-3):7-32.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(17\)2006_2-3/007-32_Th-W-Adorno.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(17)2006_2-3/007-32_Th-W-Adorno.pdf))
- FROMM, E. 2006. A tehetetlenség érzéséről. *Thalassa* 17(2-3):71-94.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(17\)2006_2-3/071-94_E-Fromm.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(17)2006_2-3/071-94_E-Fromm.pdf))
- MOLNÁR E. 2008. Sors-töredékek Sabina Spielreinről. *Thalassa* 19(3):3-11.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(19\)2008_3/03-11_Molnar_Emese_Spielreinrol.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(19)2008_3/03-11_Molnar_Emese_Spielreinrol.pdf))
- REICH, W. 2006. Pszichoanalízis és szocializmus. *Thalassa* 17(2-3):61-70.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(17\)2006_2-3/061-70_W-Reich.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(17)2006_2-3/061-70_W-Reich.pdf))
- SPIELREIN, S. 2006. Naplórészletek (1909–1912). *Thalassa* 17(1):49-62.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(17\)2006_1/049-62_S-Spielrein.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(17)2006_1/049-62_S-Spielrein.pdf))
- SPIELREIN, S. 2008. A destrukció mint a keletkezés ősoka. *Thalassa* 19(3):13-51.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(19\)2008_3/13-51_S-Spielrein_Pusztitas_es_keletkezes.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(19)2008_3/13-51_S-Spielrein_Pusztitas_es_keletkezes.pdf))
- WHITEBOOK, J. 1995. A Thanatosz valósága: Lacan elemzése az énről. *Thalassa* 6(1-2):19-35.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(06\)1995_1-2/019-035_white-book.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(06)1995_1-2/019-035_white-book.pdf))
- WHITEBOOK, J. 2007. Tudomány és vallás: a pszichoanalízis objektivitásának és kritikájának problémája. *Thalassa* 18(1):43-66.
([http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/\(18\)2007_1/043-066_J-Whitebook.pdf](http://www.mtapi.hu/thalassa/a_folyoirat/e_szovegek/pdf/(18)2007_1/043-066_J-Whitebook.pdf))
- WOLF, M. 2015. A pszichoanalízis mint kutatási módszer (Kísérlet Erich Fromm koncepciójából kiindulva). *Replika* 94. szám, 131-143. o. (<http://replika.hu/replika/94-07>)